

Proloog

*Wie de rechte weg bewandelt
zal rust hebben op zijn sterfbed
en de vrede binnengaan.*

Jesaja 57:2

De dood zat op zijn hurken te wachten voor de deur van Boaz, als een gier die zijn tijd afwacht. Hij kon zijn aanwezigheid voelen: meedogenloos, hongerig en geduldig.

Judit, die al sinds zijn jeugd zijn vrouw was, lag op sterven. De vrouw met wie hij uit liefde was getrouwd, met haar mooie, grote ogen.

Boaz boog zich voorover om het donkere, bezwete haar van haar voorhoofd te strijken. Verontrust door zijn voorzichtige bewegingen, tilde haar hond, Melech, zijn puntige kop op om Boaz argwanend gade te slaan, waarna hij zijn snuit weer op zijn poten legde. De blik van de hond ging weer terug naar de uitgemergelde vrouw op het bed. Dat het dier nu op het bed mocht liggen, tekende de ernst van de situatie. Normaal gesproken kwam hij niet verder dan de deur van de kamer. Maar vanaf het moment dat Melech mank de kamer was binnengelopen, had de hond zijn plekje opgeëist alsof hij daartoe het volste recht had. Judits hond gedroeg zich totaal onverschillig tegenover Boaz en zag hem eerder als iets wat hem irriteerde dan als een baas.

Boaz negeerde Melech en tilde de hand van zijn vrouw op, hield die stevig vast om haar aan te moedigen het niet op te geven. De vrouw op het bed had dun, vet haar en een gezicht dat aan één kant in de zon leek te zijn gesmolten, maar dat was

niet wat Boaz zag. Hij herinnerde zich Judit zoals ze was geweest toen hij haar voor de eerste keer had gezien, met dik haar dat tot over haar heupen viel en een glimlach die een steen kon laten smelten. Niet dat hij gelijk gesmolten was. Hij was zestien, in zijn eigen ogen al een man. Zijn vader had hem naar het noorden gestuurd om een stuk grond te bekijken dat in het bezit was van Judits vader. Bij aankomst had zij hem wijn en kaas aangeboden. Hij had de beker uit haar hand aangenomen en zijn rug naar haar toe gedraaid, terwijl zij haar blik op hem gericht had gehouden. Hij had geen tijd voor meisjes. Dit was de eerste keer dat zijn vader hem een belangrijke opdracht had gegeven en hij was van plan die goed uit te voeren. Het land bleek vruchtbaar te zijn en zijn vader kocht het op basis van de aanbeveling van Boaz. De transactie verliep soepel en de twee families raakten bevriend door deze nieuwe band. Jarenlang liep Judit het leven van Boaz in en uit, maar hij deed er lang over om op te merken dat ze er was.

Judit werkte als herderin voor haar familie. Van zijn kudde had haar vader haar zijn beste schapen toevertrouwd, wetend dat zij net zo goed met die dieren kon omgaan als een man. Uiteindelijk had de kudde hen bij elkaar gebracht. Ze plaagde hem vaak dat hij domme schapen als koppelaars nodig had gehad. Ze had gelijk. Hij had haar vaardigheid met de dieren eerder bewonderd dan dat haar mooie donkere ogen of haar gitzwarte haar hem waren opgevallen.

‘Hoe houd je ze zo dik in een droog jaar?’ had hij op een dag gevraagd, waarbij hij haar voor het eerst rechtstreeks had aangesproken.

Ze had naar hem gelachen, waardoor hij van verlegenheid was gaan blozen. Hij vroeg zich af wat hij had gezegd dat zij als grappig kon hebben opgevat.

‘Wat nou?’ zei hij zonder de ergernis in zijn stem te onderdrukken.

‘Ze zijn niet dik.’

‘Dat zijn ze wel, vergeleken met de schapen van mijn vader.’ Dat was het begin geweest van hun vriendschap. Later had ze toegegeven dat ze al verliefd op hem was geweest toen ze hem voor het eerst zag.

Hij had gefronst. Hij wist dat hij geen knappe man was. Waarom zou een mooi meisje haar zinnen zetten op zijn kromme neus en zijn alledaagse gezicht? Maar ze hield vol dat ze hem mooi vond. *Dat was het moment waarop hij daadwerkelijk verliefd op haar was geworden*, dacht hij.

Hij bracht haar hand naar zijn lippen en drukte er zachtjes een kus op. Een kus die ze niet kon voelen. Haar hond gromde. Melech had het nooit prettig gevonden als Boaz zijn bazin aanraakte, zelfs niet na hen veertien jaar samen te hebben gezien. Boaz moest toegeven dat de hond meestal niet zo lichtgeraakt was. De ziekte van Judit had het bezitterige instinct van het dier versterkt.

Melech was geboren in het jaar voordat ze trouwden. Judit was erbij toen de kleine, goudkleurige pup voor het eerst zijn ogen had geopend en was direct dol geweest op zijn pittige karakter. Ze had zijn kronkelende lijfje opgepakt en tegen zich aan gehouden en vanaf dat moment hoorden ze bij elkaar. De genegenheid waarmee ze aan elkaar verbonden waren, ging de gebruikelijke plichtmatige band tussen een hond en zijn baasje te boven. Ze noemde de hond Melech, koning, en alsof hij de precieze betekenis van de naam had begrepen, was hij zich blijven gedragen alsof hij koninklijk bloed had.

Boaz had zelf genoeg schapen om te weten dat honden noodzakelijk zijn om op de schapen te letten, de wolven op afstand te houden en hun bazen te waarschuwen voor mogelijk gevaar. Ze hadden een prominente plek in het leven van een herder. Maar in huis rondlopen en geaaid en geknuffeld worden als een baby, hoorden daar niet bij. Dat vond Boaz tenminste.

‘Waar ik ga, daar gaat Melech,’ had Judit gezegd op de dag van hun verloving.

‘Natuurlijk. Ik heb een mooi veldje achter het huis waar hij vrij rond kan struinen.’

Opstandig stak ze haar kin omhoog. Voor een vrouw die niet gewend was aan hevige ruzies, kon Judit heel fel zijn. ‘Als jij wilt dat ik binnen slaap, dan slaapt Melech ook binnen.’

Het beeld van Judit die ’s nachts buiten lag te slapen met de hond aan de ene kant en hij aan de andere kant, schoot door Boaz’ hoofd. ‘Hij mag wel binnenkomen.’ Haar donkere ogen glommen van vreugde. Boaz vond dat hij de juiste beslissing had genomen. Hij schraapte zijn keel. ‘Maar nooit in onze kamer. Die is alleen voor jou en mij.’

Judit had deze afspraak met een brede glimlach bezegeld. Veertien jaar lang had het dier onder het dak van Boaz gewoond en de restjes van zijn avondeten opgegeten. Boaz was nooit genoeg van Melech gaan houden om hem te knuffelen en toe te spreken alsof het een kind was, iets wat Judit wel deed. Maar hij had geleerd het dier te dulden. Melech, van zijn kant, negeerde hem het grootste deel van de tijd. Ze waren al lang geen vijanden meer. Maar ze waren ook nooit vrienden geworden.

De kamer rook naar vers bloed en de muskusachtige geur van nardusolie. De bedienden hadden met de dure olie geprobeerd de geur van ziekte te camoufleren. Nu rook het in de kamer echter meer naar een mengeling van lichaamsgeuren en parfum. Zijn maag draaide ervan om.

Ze zouden iets moeten vieren in plaats van treuren. Nog maar vier dagen geleden was Judit hoogzwanger geweest en een paar weken later zou ze gaan bevallen. Ze had gestraald van geluk, hoewel het een moeilijke zwangerschap was geweest. Judits zwangerschappen waren altijd moeilijk. Toen haar handen en voeten dikker begonnen te worden, schonken zij en

Boaz daar weinig aandacht aan. Zelfs de vroedvrouw had haar schouders opgehaald.

Op de ochtend van de sabbat, terwijl ze haar mantel aantrok, viel Judit zomaar ineens op de grond. Vol afgrijzen zag Boaz haar stuiptrekkingen en haar armen en benen schoten in onbeheersbare spasmen alle kanten op. Het schuim stond op haar lippen. Uiteindelijk namen de krachtige bewegingen van haar spieren af, waarna ze meer dan een dag bewusteloos bleef.

Ze werd wakker met een stekende hoofdpijn en kon de helft van haar lichaam niet bewegen. Toen begonnen de weeën. Hoe kon een vrouw, half verlamd, een kind ter wereld brengen? Boaz begreep niet hoe ze dat had overleefd. En toen het kind uiteindelijk was geboren, blauw en stil, was het slechts een paar uur op deze wereld geweest en zelfs dat was een wonder. Hij had niet gehuild. Hij deed gewoon zijn ogen dicht en gaf de strijd op.

Toen Judit wakker werd, zei Boaz het eerste uur niets tegen haar. Hij had er de woorden niet voor. Hij dwong zijn mond tot een glimlach en probeerde haar te beschermen tegen een laatste verschrikking, bezorgd dat het haar ondergang zou worden als ze het eenmaal zou weten. Zo ziek als ze was, met de rechterkant van haar lichaam verlamd en helemaal naar van de continue hoofdpijn, wist ze het al. Ze wist dat haar baby dood was.

Dat bleek te veel te zijn voor haar. Ze kon niet tegelijkertijd het hoofd bieden aan een geruïneerd lichaam en een gebroken hart. Ze gaf het op. Boaz liet haar een uurtje alleen voor de begrafenis van hun zoontje. Bij terugkomst merkte hij dat Judit hem ontglipte, de ene oppervlakkige ademhaling na de andere. Melech lag naast haar, alert alsof hij haar ademtochten telde.

Voor de eerste keer in vijftien jaar stak Boaz zijn hand uit en aaide de hond. De liefde voor Judit verbond hen op haar sterfbed. Ze gingen gebukt onder dezelfde last. Onuitsprekelijke verschrikking. Verdriet. Verlies. Merkwaardigerwijs voelde het aanraken van Melech als een troost. Boaz bleek daar diep vanbinnen toch behoefte aan te hebben terwijl hij zo naast zijn vrouw zat, overmand door de gedachte dat hij haar ging verliezen. Melech keek op met zijn grijze ogen, wazig als gevolg van zijn leeftijd. Toen deed de hond ook iets merkwaardigs. Iets wat hij nog nooit had gedaan. Hij likte Boaz' hand.

Boaz slikte een snik weg en viel voorover, biddend dat God Judit zou sparen. Maar hij wist het antwoord al. Ze zou hun kinderen achternagaan.

Ze opende haar ogen. Zei zijn naam. Boaz sprong overeind en boog zich snel naar haar toe. Ze probeerde te lachen. Slechts één kant van haar mond ging omhoog, de andere hing slap, schuin naar beneden, in een permanente grimas van pijn. Haar gezicht was verdeeld – half dood, half levend; half treurend, half lachend. Als ze zo bleef, zou hij gelukkig zijn. Als ze maar bij hem bleef.

Ze mompelde iets wat hij niet kon verstaan. Sinds ze was geveld, was het moeilijk om haar onduidelijke woorden te begrijpen. Ze deed een paar pogingen en uiteindelijk begreep hij haar. 'Het spijt me dat ik niet altijd de vrouw was die ik had willen zijn. Het spijt me dat ik je heb teleurgesteld.'

'Hou op, Judit. Je hebt me nooit teleurgesteld.'

'Ik geef toe aan het verdriet dat mij van jou wegneemt. Dat spijt me.'

Boaz huilde. Hij had iets van zijn ziel achtergelaten in het donkere, ondiepe graf, naast het meelijwekkende lijfje van zijn zoon. De baby was in ieder geval niet alleen. Hij was begraven naast zijn oudere zus, Sara. En binnenkort zou hun moeder zich bij hen voegen.

Het leek onmogelijk te aanvaarden. *Judit!* Haar naam weergalmde door zijn hoofd, een geluidloze angstschreeuw.

Samen waren ze vele jaren gelukkig geweest, ook al had Judit geen kinderen kunnen baren. Ze had vijf miskramen gehad in evenzoveel jaren. Om elke baby had ze ontelbare tranen gestort. Al haar tranen hadden zijn hart gezeseld, als een zweep met metalen uiteinden.

‘Je bent een gerespecteerd man. Je behoort tot het geslacht van Nachson, de beroemde leider van Juda. God heeft je grondbezit doen groeien en je vee laten gedijen,’ zei ze op een avond tegen hem. Ze had babykleertjes in haar handen die nooit waren gedragen. ‘Jij verdient kinderen om je naam voort te zetten. In plaats daarvan ben je het voorwerp van medelijden onder ons volk.’

‘Ik wil geen kinderen. Ik wil jou.’

Ze schudde haar hoofd en de donkere krullen vielen over haar lende. ‘Ik ben onvruchtbaar. Neem een andere vrouw, Boaz.’

‘Dat wil ik niet! Heb geduld. Heeft Abraham ook niet vele jaren op een zoon moeten wachten? En Isaak? We hebben nog een lange tijd te gaan voordat we hun geduld zullen evenaren.’

‘Neem een andere vrouw.’

Hij verzette zich. Hij kon zich niet voorstellen zijn hart en lichaam met een andere vrouw te delen. Judit was zijn vrouw. Zijn liefde.

God zegende zijn geduld. Judit werd zwanger en deze keer had ze een voldragen zwangerschap. Ze kregen een dochtertje, met Judits mooie gezicht en een zachte stem als van een mus.

Zes jaar lang was Boaz verrukt van zijn dierbare meisje; hij hoorde haar eerste woordjes, troostte haar als ze huilde, zag hoe

Judit haar 's avonds naar bed bracht en lachte om haar vroegwijze fratsen. Zes jaar lang was Sara verrukt van hem, knuffelde ze hem, hield ze van hem en vervulde hem met vreugde.

Er waren slechts zes dagen koorts voor nodig om haar van hem af te nemen. Was het nog maar een jaar geleden dat hij haar verloren had? Hij had het gevoel alsof het een heel leven lang geleden was.

Hij wist alleen dat hij die tijd had overleefd door zich vast te klampen aan God. Zijn hart was verbrijzeld geweest, maar zijn geloof groeide.

Judit stortte in. Het verlies bleek te zwaar te zijn en het beroofde haar van haar gezondheid en hoop. Boaz vocht voor haar met een kracht waarvan hij niet wist dat hij die in zich had. Hij vocht om haar door te laten gaan, streed ervoor dat ze zich zou vastklampen aan het leven en zou doorzetten.

‘Voor mij, alsjeblieft Judit, voor mij! Houd je niet even veel van mij als je van je kind hield? Vecht alsjeblieft voor ons. Laat me niet vallen, liefste.’ Hij smeekte en bleef op haar inpraten. Hij bad. Hij drong aan. Alles om haar vast te laten houden aan het leven.

‘Ik red het niet, Boaz,’ zei ze op een avond toen ze op het dak zat. Haar voeten bungelden over de rand, haar ogen waren strak gericht op de heldere sterren. ‘Ik kan dit verlies niet aan.’

Boaz voelde een rilling door zich heen gaan. Hij pakte Judits hand en kneep er wanhopig in. ‘Judit, het leven brengt ons vaak meer leed dan we denken te kunnen dragen. Maar God is groter dan alle droefenis. Hij is zelfs groter dan de dood. Hij zal ons erdoorheen helpen.’

Judit schudde haar hoofd. ‘Ik geloof niet zoals jij, Boaz.’

Maanden gingen voorbij, maanden van kwelling, terwijl Boaz hulpeloos moest toekijken hoe zijn vrouw steeds zwakker werd in geest en lichaam. Ze was niet in staat om weer grip te krijgen op het leven, niet in staat om te hopen en te bidden

om weer de oude te worden. Op een avond kwam ze bij Boaz in bed liggen. ‘Geef me nog een kind,’ zei ze. ‘Schenk me troost in mijn wanhoop.’

Hij ging er niet tegenin. Dat had hij wel moeten doen, wetend hoe zwak ze was. In plaats daarvan gaf hij zich gewonnen. Hij hield haar in zijn bed totdat ze voor de laatste keer zwanger werd.

En nu betaalde hij de prijs voor zijn zwakte. Zij was stervende omdat hij haar niet had kunnen weigeren.

‘Boaz!’ riep ze uit met haar zwakke, mompelende stem.

‘Ik ben hier.’

‘Beloof me.’

‘Wat moet ik je beloven?’

‘Zul je gelukkig zijn wanneer ik er niet meer ben?’

Een vlieg probeerde op haar arm te landen en hij mepte die weg. Het deed er niet toe hoe hard hij ze probeerde weg te slaan, de vliegen kwamen toch wel, aangetrokken door de rottende geur die uit haar lichaam begon op te stijgen. ‘Hoe kan ik nu gelukkig zijn? Je moet bij me blijven, Judit.’

‘Dat kan ik niet, liefste. Mijn tijd is gekomen. Maar ik wil dat jij geluk vindt. Ik wil dat je vreugde kent. Probeer het alsjeblieft. Voor mij.’

Haar hond begon te janken. Boaz was geschokt door het geluid. Het leek te veel op de schreeuw die in zijn eigen hart gevangen had gezeten. Hij strekte zijn hand uit en zachtjes troostend aaide hij de dunner wordende vacht. ‘Het is al goed, jongen. Het is al goed.’ Melechs gejammer zwakte af. Hij slaakte nog één jammerkreet en legde toen zijn snuit op Judits borst.

Judit glimlachte scheef. Eén traan gleed over haar linkervang. ‘Het is me eindelijk gelukt om jullie tot vrienden te

maken.' Ze deed haar ogen dicht, haalde diep adem en zei: 'Ik houd van je, Boaz. Altijd.'

Dat waren haar laatste woorden.

1

Vijf jaar later

Bij wie hoor je en waar kom je vandaan?

1 Samuel 30:13 (Groot Nieuws Bijbel)

Iedereen in de stad Kir-Cheres leek naar het marktplein te zijn gekomen om de laatste inkopen te doen voordat de kraampjes gingen sluiten. Drommen. Waarom konden ze niet gewoon thuisblijven? Ruth probeerde het gedrang van de vele mensen te negeren. Ze streek met haar klamme hand over haar versleten tuniek en haalde diep adem om haar zenuwen te kalmeren; de zweetlucht die lichtelijk was gecamoufleerd met olieachtige reukstoffen, leek haar een klap in haar gezicht te geven.

Ruths moeder had haar gestuurd om dadels te kopen. Ze keek naar de bergen bruine, kleverige vruchten in een kraam en probeerde te bedenken hoe ze de beste prijs kon krijgen om te voorkomen dat haar moeder haar weer eens vernietigend zou toespreken. Ze boog zich voorover, pakte er een en bekeek de vrucht aandachtig. In Ruths ogen zag hij eruit als een dadel, waarmee haar kennis over dit onderwerp was uitgeput. Ze stond op het punt haar mond open te doen om te vragen naar de prijs, maar verbaasde zich toen een hand voorzichtig haar arm streelde.

‘Je kunt wel betere vinden,’ fluisterde een zachte stem in haar oor. Verbijsterd draaide Ruth zich om om te zien waar dat advies vandaan kwam. Het was een vrouw van middelbare leeftijd met een gladde huid en dik, grijs haar dat onder haar ivoorkleurige hoofddoek uit piepte. Haar fletsblauwe tuniek leek schoon, maar dat was ook het enige positieve wat ervan gezegd

kon worden. Het leer van haar sandalen, zichtbaar onder haar enkellange tuniek, vertoonde duidelijk sporen van slijtage.

Bruine ogen keken haar sprankelend aan. ‘Wat een mooie, jonge vrouw. Moge God je zegenen, kind.’

Complimenten en Ruth gingen niet goed samen. Beslist niemand had haar ooit ‘mooi’ genoemd. Haar oudste zus stond bekend als de schoonheid van het gezin. Ruth was de jongste en de ‘grote teleurstelling’. De laatste kans voor haar ouders op een zoon. Verkeken.

Te groot. Te stil. Te vrouwelijk.

‘Pardon?’ zei ze al friemelend met de lege zak in haar handen. Vergeefs probeerde ze te slikken.

‘Vergeef me. Mijn zoons zeggen me dat ik te vrij spreek. Maar je bent zo’n mooi schepseltje, dat ik het je wel moest vertellen.’

Ruth gaapte haar aan als een van de koeien van Basan.

De onbekende schonk haar een brede lach waarbij een complete rij verrassend witte tanden te zien was. ‘Ik heb je in verlegenheid gebracht. Het spijt me. In Israël zijn we nu eenmaal openhartiger over onze gedachten. Die gewoonte ben ik nooit kwijtgeraakt.’

Dat verklaarde haar vreemde, zangerige accent. En de merkwaardige zegen die ze Ruth had gegeven. Wat had ze precies gezegd? De Heer. Niet Kemos, maar moge de Heer je zegenen. ‘U komt uit Israël,’ zei Ruth, die moeite had met het uitspreken van die woorden.

‘Ja. Mijn zoons en ik wonen hier al vele jaren. We zijn gekomen toen er hongersnood heerste in Betlehem en we bang waren om de hongerdood te sterven. Mijn man kwam met ons mee, maar hij is enige jaren geleden aan een slopende ziekte overleden.’

‘Dat moet heel moeilijk zijn geweest,’ zei Ruth, ‘dat u uw zoons alleen en in een vreemd land moest opvoeden.’

‘Het moeilijkste wat ik ooit heb gedaan. Maar God heeft ons erdoorheen geholpen.’

Ruth, die niets wist over deze God behalve het vage idee dat Hij de godheid was die in Israël werd aanbeden, knikte kort.

‘Ik heet Noömi. Noömi uit Betlehem, in Juda. En jij, lief meisje? Hoe heet jij?’

‘Ruth.’

‘Ruth.’ Noömi knikte. ‘Dat is een mooie naam. Heb je ook broers en zussen?’

‘Vier zussen, allemaal ouder.’

Noömi trok haar wenkbrauwen op en maakte een zacht neuriënd geluid in haar keel. Een merkwaardige stilte daalde op hen neer; Ruth voelde de menigte verdwijnen uit haar zintuigen en de aanhoudende geluiden en geuren vervaagden. Ze had de vreemde indruk dat de vrouw recht in haar leven had gekeken en de pijn en het verdriet daarvan had begrepen, gewoon na één zin. Alsof Noömi wist dat vier oudere zussen betekende dat Ruth onzichtbaar was opgegroeid. Ongewenst. Nooit echt in staat om iemand een plezier te doen.

Toch had ze geen enkel woord gezegd, alleen maar een zacht geluid gemaakt in haar keel.

Alsof ze plotseling tot een besluit was gekomen zei Noömi: ‘Kom naar mijn huis en eet met ons mee. Mijn zoons zullen het geweldig vinden om je te ontmoeten.’

Ruths mond zakte open. ‘Ik... dank u. Maar ik moet dadels kopen. Voor mijn moeder.’

‘O ja. Probeer dat kraampje daar. Die Mesa daar zou je bijna een eerlijk man kunnen noemen. En zijn fruit is vers. Maar laat hem het niet uitzoeken. Sta erop dat je zelf de dadels pakt die je wilt hebben. Hij zal gaan mopperen, maar let daar niet op. Je moeder zal blij zijn met wat je mee naar huis brengt.’

U kent mijn moeder niet.

‘Dat is vriendelijk van u. Dank u wel, Noömi.’

Voordat Ruth een prijs was overeengekomen met de verkooper die Noömi had aangeraden, verscheen de vrouw zelf weer en stelde zich op naast Ruth. ‘Kom, Mesa. Wat is dat nou voor een prijs voor een dochter van Moab? Dat kan beter.’

Mesa gehoorzaamde door zijn prijs iets te laten zakken. Ruth, die geen talent had voor afdingen, glimlachte dankbaar naar de Israëlitische vrouw. ‘Kan ik eindelijk ook een keer thuiskomen van de markt met een fatsoenlijke aankoop. Niet alleen ik bedank u, maar mijn hele familie.’

Noömi lachte. Het geluid stond Ruth wel aan, helder en innemend, zonder onnodig de aandacht te trekken. Ze kon zich de ontberingen in het leven van deze vrouw voorstellen. En toch was Noömi nog steeds in staat om blij te zijn met kleine dingen.

‘Wil je bij me langskomen nadat je de dadels bij je moeder hebt gebracht? Ik ben alleen met mijn zoons en ons huis is heel eenvoudig. Maar je bent van harte welkom. Ik zal je eten geven en daarna zal ik met je meelopen naar huis zodat je in het donker de weg terug zult vinden.’

Ruth voelde dat haar huid ging gloeien en dat het bloed naar haar wangen steeg. ‘Dat zou ik leuk vinden.’

Noömi klopte op haar hand en vertelde hoe ze haar huis kon vinden.

Voordat ze de dadels bij haar moeder bracht, verborg Ruth de twee grootste exemplaren in haar draagdoek. Voor het eerst had haar moeder geen knorrige opmerkingen toen ze de aankoop van haar dochter nakeek. Het was niet in Ruth opgekomen om hiervoor een pluim van haar moeder te verwachten. Een pluim en haar moeder gingen zelden samen. Niet als het om de vijfde dochter van de vrouw ging.

‘Waar is grootvader?’ vroeg Ruth.

‘Wat denk je? Hij ligt op zijn mat te slapen, zoals altijd, en verwacht dat iedereen maar voor meneer zorgt.’

Ruth bloosde om de bitsige verzuchting van haar moeder. De enige die al die jaren echt aardig voor haar was geweest, was haar grootvader. Terwijl alle anderen in haar familie haar niet voor vol aanzagen, deed de vader van haar vader alsof Ruth de meest dierbare van zijn kroost was.

Tevreden voelde Ruth aan de dure, linnen draagdoek die rond haar middel zat gebonden. De oude man had die jaren geleden voor haar gekocht, nadat Ruths zussen haar ongenadig hadden geplaagd. Omdat ze hun gemene woorden niet langer kon aanhoren, was ze het land achter hun huis opgerend en had zich daar de hele nacht verstopt. Lange tijd had ze daar gezeten, huilend. Niemand had de moeite genomen om haar te zoeken. Behalve grootvader.

In de loop van de volgende ochtend kwam hij naar haar toe en ging op zijn hurken zitten om in haar ogen te kunnen kijken. ‘Daar ben je dus. Ik heb je overal gezocht.’

‘Ik was hier.’

‘Dat zie ik.’

‘Is moeder erg boos?’

‘Niet bozer dan anders, zullen we maar zeggen. Zolang jij je karweitjes maar afmaakt, denk ik dat ze wel weer rustig zal worden. Zo, en nu heb ik een cadeautje voor je.’

‘Voor mij?’

‘Jazeker. Omdat je mijn liefvallige kleindochter bent en ik trots op je ben.’ Hij reikte haar de mooiste draagdoek aan die Ruth ooit had gezien. Hij was wit met donkerblauwe strepen en langs de randen waren lichtblauwe bloemen geborduurd.

Vol verbijstering bracht ze uit: ‘Die moet een kapitaal hebben gekost.’

De oude man glimlachte. ‘Dat klopt. Maar jij bent het waard.’

Ruth liet de herinnering vervagen en knipperde haar tranen weg.

De grootvader op wie ze zo gesteld was geweest, was in de

afgelopen paar jaar verdwenen. Zijn geest was mettertijd vager geworden. Vaak leek hij geen van hen te herkennen. Hij leek verstrikt te zijn in een schaduwwereld, afgesloten, niet in staat om de gewone dingen van het leven te bevatten. Hij was bij hen en toch ook weer niet.

Ruth knielde bij zijn mat en aaide voorzichtig over zijn schouder. Zijn ogen gingen open, wazig en niet gefocust.

‘Ik heb een cadeautje voor u, grootvader.’ Ruth gaf hem een van de dadels en probeerde met haar smalle lichaam het presentje voor de rest van de kamer verborgen te houden.

De oude man staarde uitdrukingsloos naar de dadel in zijn handpalm. ‘Stop hem in uw mond,’ moedigde Ruth hem aan. ‘Hij is zoet.’ Ze bracht zijn hand naar zijn mond en gehoorzaam nam hij een hapje.

Hij maakte een waarderend geluidje. ‘Ik zei toch dat u het lekker zou vinden,’ fluisterde ze. ‘Maar laat moeder u niet betrappen, want dan hebben we een probleem.’

Er verscheen een glimlach op het gezicht van de oude man en even leek hij weer zijn vroegere zelf, begrijpend en met sprankelende humor in zijn wazige ogen. Soms kwam er ineens een helderheid over hem heen, plotseling en onverklaarbaar als een zomerregen, en werd hij weer de man van wie ze hield en die ze miste als een stukje uit haar eigen hart. Maar die momenten werden steeds schaarser naarmate de dagen verstreken.

‘O, grootvader.’ Ruth omhelsde hem stevig. Tegen de tijd dat ze hem weer losliet, had de lege blik weer de plek ingenomen van de tijdelijke helderheid. Ruths schouders zakten af. Voorzichtig voerde ze hem de laatste dadel voordat ze hem weer alleen liet.

Haar moeder maakte geen bezwaar toen Ruth vertelde dat ze van plan was bij Noömi op bezoek te gaan. In werkelijkheid kon het niemand veel schelen of Ruth thuisbleef of een paar uur wegging, zolang ze haar eindeloze lijst met taken maar afwerkte.

Ruth genoot van de wandeling naar het huis van Noömi. De straten waren leeg, op een paar kinderen na die nog een laatste spelletje wilden spelen voor ze naar huis werden geroepen. Ze vond dit de fijnste tijd van de dag, net voor de schemering, wanneer de wereld stiller werd, wanneer de drukke bedrijvigheid van de dag op zijn einde liep en het lawaai van de vele gehaaste mensen afnam.

De platanen deur van Noömi's huis stond open en daarachter was een smalle kamer te zien, de enige kamer die het huis rijk was. De hoge van latwerk voorziene ramen waren opengezet zodat de bleke, wegwijnende zonnestralen naar binnen konden vallen. Door de laatste lichtbanen zag de ruimte er vrolijk uit. Een paar handgeweven matten bedekten het grootste gedeelte van de kale, lemen vloer en twee versleten kussens stonden tegen de achterste muur. Een rommelige properheid typeerde de kleine ruimte.

Ruth voelde een merkwaardige rust toen Noömi haar binnen verwelkomde. Ze kon het niet verklaren. Maar hier, in het huis van deze onbekende, voelde ze zich meer op haar gemak dan ze zich ooit had gevoeld in het huis waar ze haar hele leven had gewoond.

Noömi pakte haar hand en trok haar verder de kamer in. 'Wat ben je toch lang. Ik moet mijn hoofd achterover houden om je in de ogen te kunnen kijken.'

Ruth beet op haar lip en boog haar hoofd. Haar lengte was een bron van aanhoudende schaamte geweest vanaf haar tiende, toen ze, zomaar ineens, was uitgegroeid tot een lange lat. Ze was langer dan iedereen in haar familie, zelfs langer dan haar vader. Haar zussen plaagden haar en noemden haar 'boomstam' of 'bonenstaak'.

Noömi schrok. 'O schatje, dat is bedoeld als compliment. Je bent als een wilg, zacht en sierlijk. In Israël worden lange vrouwen heel erg bewonderd.'

Dan had ik in Israël geboren moeten worden. Maar ze slikte de woorden in.

‘Ga hier maar zitten, lieve Ruth. Ik vrees dat de kussens wat dun zijn geworden.’

Ruth ging zitten, duwde haar voeten naast haar heup en legde haar losse tuniek over haar tenen heen. ‘Ze zitten heel comfortabel.’

‘Mijn zoons zijn nog niet terug van het land. Ze gaan vroeg van huis en komen pas laat terug. Arme jongens. Hun werk is zwaar. We gaan eten zodra ze thuiskomen. Hou je van linzen?’

‘Mijn lievelingskostje,’ zei Ruth, alsof ze die niet elke dag hoefde te eten. ‘Zal ik u helpen met het brood?’ Voordat Noömi iets kon zeggen, was Ruth al opgestaan om naar haar toe te lopen. Noömi was koeken aan het bakken van deeg van gemalen gerst. Ruth spoelde haar handen met water af en pakte een grote hand vol om te kneden.

‘Wat een licht meel,’ zei ze en ze liet de bewondering doorklinken in haar stem. Ze wist hoeveel moeite het kostte om gerst tot fijn poeder te malen. Aangezien Noömi de enige vrouwelijke bewoner van haar huis was, kon ze het malen niet samen met een andere vrouw doen en dus ook geen grotere en meer efficiënte handmolen gebruiken.

Noömi glimlachte. ‘Ik vrees dat ik nogal lui ben als het op koken aankomt. Dus als je mijn hart wilt veroveren, dan ben je goed begonnen.’

Alweer een compliment? Ruth was de tel al kwijtgeraakt. Ze sloeg haar ogen neer en begon harder te kneden.

‘De steen is al heet. Zodra Machlon en Kiljon thuiskomen, bakken we het deeg zodat we bij onze soep warme gerstekoecken hebben. Wat zullen ze verrast zijn om jou te zien.’

Ruth keek Noömi vanonder haar wimpers scherp aan. ‘Dus u brengt niet elke dag dochters van Moab mee naar huis voor het avondeten?’

De oudere vrouw barstte in lachen uit. Ze veegde met een hand over haar wang, waarbij een wit spoor werd achtergelaten. ‘Nee, niet elke dag. Maar een vrouw met twee ongetrouwde, jonge zoons kan niet zomaar blijven afwachten. De jongens ploeteren het grootste deel van de dag op het land van hun meester. Hoe groot is de kans dat zij een begerenswaardige, jonge vrouw ontmoeten?’

Een begerenswaardige, jonge vrouw? Ongetrouwde zoons? Wat had ze zichzelf nu weer op de hals gehaald? Ruth haalde diep adem, slikte en wees naar het gezicht van Noömi. ‘U hebt meel op uw wang.’

Noömi pakte een doek om de vlek weg te vegen.

‘Ik denk niet dat dit zal werken.’ Ruth probeerde niet paniekerig te klinken. De gedachte dat ze twee vreemde mannen zou ontmoeten met de uitdrukkelijke bedoeling om te worden gewogen als een mogelijke bruid, maakte dat haar maag aanvoelde als een grote knoop. Ze zouden haar alleen maar afwijzen. ‘Ik denk dat ik maar beter naar huis kan gaan.’ Ze begon haar handen af te vegen aan de doek die naast haar lag en verstarde plotseling toen ze flarden van een gesprek opving. Ze fronste toen ze een vrouwenstem zachtjes hoorde reageren op de opmerking van een man.

De oude vrouw rende met zwaaiende armen naar de deur.

‘Moeder, we hebben een gast meegebracht,’ zei de kortste van de twee jongemannen. ‘Dit is Orpa. We zijn haar op het land tegengekomen en hebben haar meegevraagd voor het avondeten. Ze... Ze...’ Zijn stem stokte toen zijn oog op Ruth viel.

Noömi brak de spanning door in lachen uit te barsten. ‘Loof de Heere. Ik heb mijn vriendin Ruth ook gevraagd voor het avondeten. Wat een gezegende avond dat twee nieuwe vriendinnen ons gezelschap houden.’

Ruth hapte naar adem. Het zou een belediging zijn om nu

weg te gaan. Ze zou moeten blijven en de avond uitzitten. In ieder geval kon ze nu de druk van de aandacht delen met het andere meisje, Orpa. Ze was een mooi meisje, niet ouder dan zeventien, met bolle wangen en dikke, lange, zwarte wimpers.

Ze gingen op de grond zitten rond een veelgebruikte mat en begonnen te eten. Toen Noömi haar zoons voorstelde, tilde Ruth haar kin niet eens ver genoeg op om te zien welke naam bij wie hoorde. Vol ijver doopte ze haar warme brood in de schaal met geurige linzen en luisterde angstvallig naar het gesprek dat om haar heen plaatsvond.

Haar aandacht gleed naar Orpa op het moment dat het meisje zich wat koelte toewuifde. 'Ik kan niet tegen die hitte. Vanmiddag dacht ik dat mijn hoofd onder mijn hoofddoek gebakken zou worden en midden op het veld zou neerploffen. Dat zou een puinhoop zijn geweest. En de voorman kennende, had hij het me nog zelf laten opruimen ook.'

Ruth lachte en had niet in de gaten in welke richting haar uitgestrekte hand bewoog om haar brood in de olijfolie te dopen. Tot haar verbazing raakten haar vingers iemands huid. Verschrikt sloeg ze haar ogen op en keek in warme, bruine ogen.